

Madina RAVSHANOVA,
O'zbekiston Milliy Universiteti doktoranti
G-mail: ravshanovamadina090119942@gmail.com

O'zMU dotsenti, PhD H.Sarimsokov taqrizi asosida

LEKSIK BIRLIKLARGA NISBATAN TILSHUNOS OLIMLARNING YONDASHUVLARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada tilshunoslik sohasida soʻz, termin va neologizm munosabati borasidagi bahs va munozaralar ilmiy doiralarda ancha yillar oldin paydo boʻlgan va tilshunos olimlarning fikrlari va nazariy yondashuvlari koʻrib chiqildi, bu asosida nazariy tahlillarimiz, yondashuvlar bilan dalillashga harakat qilamiz.

Kalit soʻzlar: Leksik birliklar, soʻz, termin, neologizm, neologist, tilshunoslik, terminologiya.

ПОДХОДЫ ЛИНГВИСТОВ К ЛЕКСИЧЕСКИМ ЕДИНИЦАМ

Аннотация

В данной статье споры дискуссии о взаимосвязи слов, терминов и неологизмов в области лингвистики возникли в научных кругах много лет назад, а также были рассмотрены мнения и теоретические подходы лингвистов, на основе которых мы попытаемся доказать с помощью наших теоретический анализ и подходы.

Ключевые слова: лексические единицы, слово, термин, неологизм, неолог, лингвистика, терминология.

APPROACHES OF LINGUISTS TO LEXICAL UNITS

Annotation

In this article, debates and discussions about relationship between words, terms and neologisms in the field of linguistics appeared in scientific circles many years ago, and theoretical approaches as well as opinions of linguists were considered, based on which we will try to prove with our theoretical analyzes and approaches.

Key words: lexical units, word, term, neologism, neologist, linguistics, terminology.

Kirish. Bugungi kundagi davlatlar oʻrtasida siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlarning rivojlanishi natijasida yuzaga kelgan integratsiya soha mutaxassislarining xorijiy tilda muvaffaqiyatli muloqot qila olishiga boʻlgan ehtiyojni tobora kuchaytirmoqda. Jahon tilshunosligida olib borilayotgan lingvistik tadqiqotlar amalga oshirilgan ekan, bunda tilning kuch-qudrati, imkoniyatlarini yanada yoritib berish, nutqiy faoliyat jarayonida tadqiq qilish ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Tilshunoslar oʻzlarining ilmiy tadqiqotlarida turli tillarga mansub xususiyatlarni qiyoslab oʻrganishgan. Shu jumladan, oʻzbek olimlaridan Hojiyev A (Tilshunoslik terminlarining izohli lugʻati), Begmatov A.E (Ўзбек адабий тили), hamda rus olimlaridan Солнцев В.М. (Термин как единица языка), Ладое Р (Новое в зарубежной лингвистике) va boshqalarning tadqiqot ishlaridan foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tilshunoslik sohasida soʻz, termin va neologizm munosabati borasidagi bahs va munozaralar ilmiy doiralarda ancha yillar oldin paydo boʻlgan. Ularning qoʻllanilishi, ifodalanishi hamda xoslanishiga bagʻishlangan ilmiy tadqiqot ishlari, monografiyalar, oʻquv qoʻllanma va darsliklar yaratilgan boʻlsa-da, bu olimlarni hanuzgacha chalkashtirib kelayotgan dolzarb masalalardan biri boʻlib qolmoqda. Maʼlumki, har qanday til boyligi oʻsha tilning leksik birliklari yigʻindisi meyor bilan oʻlchanadi. Buning boisi, har bir birlik oʻzining maʼlum shakli va mantiqiy mazmuniga ega boʻladi. Bu borada tishunos olim F.de Sossyur oʻz ishlarida “til yaxlit tizim ekan va barcha lisoniy elementlar mazkur butunlikni hosil qilishini” taʼkidlagan edi[1].

Manbalarning tahlili asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, ilmiy ishlar mualliflari aksariyat ishlarida soʻz,

termin va neologizmlar oʻrtasidagi tafovut, ularning oʻzaro farqli jihatlariga izoh berishga urinishlar boʻlgan boʻlsa-da, bu masala ohirigacha toʻliq oʻrganilmagan. Chunki rus tilshunos olimi M.Filatov leksik birlikning soʻz bilan taqqoslash orqali uning xususiyatini ochib berdi. Uning fikricha: “Leksik birlik va soʻz bir xil narsa emas. Xar bir soʻz leksik birlikdir. Biroq, har bir leksik birlik soʻz emas. Leksik birliklar butun yoki alohida boʻlishi mumkin. Butun leksik birliklar soʻzlar deyiladi”[2], deya leksik birlik tushunchasini aniq tasvirini taqdim etdi. Biz ushbu paragrafda olimning fikrlarini, nazariy yondashuvlarini hisobga oldik va bizningcha, lingvistik jihatdan leksik birliklar - soʻz, termin va neologizm boʻla olish xususiyatiga ega, biroq aksincha, soʻz, termin va neologizm hamma vaqt ham leksik birlik boʻla olmaydi. Nazariy tahlillarimiz asosida buni nazariy yondashuvlar bilan dalillashga harakat qilamiz.

Qadimgi yunon olimi, Gay Mariy Viktorin tilshunoslik sohasida grammatika va ritorika boʻyicha asarlari bilan mashhur, chunki olimning tilshunoslik sohasidagi De arte grammatika asari bizgacha etib kelgan. Olim ushbu asarida soʻzlarni fikr va gʻoyalarni ifodalash vositasi sifatida koʻrib, ularga aloqa va maʼlumot almashishda katta ahamiyat beradi.

Eliy Donat qadimgi Rim grammatikasi va tilshunosi boʻlib, olim oʻzining Kichik grammatika (Ars minor) va Katta grammatika (Ars major) asarlari bilan mashhur. Olim oʻz asarlarida soʻzga katta eʼtibor berib, aloqaning ravshanligi va aniqligini taʼminlash uchun soʻzni va uning maʼnosini kontekstda toʻgʻri ishlatilishiga boʻliq ekanligini taʼkidlagan. Bunday tashqari, soʻzga tuzilishi, kelib chiqishi va maʼnosi nuqtai nazaridan ham yondashgan. Asarlarida soʻzning ahloqiy va madaniy jihatlariga, shuningdek, odamlarning fikrlari va

o'zaro munosabatlarini shakllantirishdagi roliga e'tibor qaratgan tilshunos sifatida hanuz o'rganib kelinmoqda.

Yaqin tarixga nazar tashlasak, rus tilshunosligida bu masalaning o'rganilishi rang-barang bo'lib, uning asoschilaridan biri M.V.Lomonosovdir. Olimning 1757 yilda nashr etilgan "Rossiya grammatikasi" kitobida: "Fikrimizni ifoda etish uchun mustaqil so'zlardan biri ikkinchisi bilan s intagmatik va paradigmatik munosabatga kirishadi" [3], - deb yozgan edi.

O'z navbatida yana bir tilshunos olim Blumfild ham so'z haqida: "So'z - kattaroq (ikki yoki undan ortiq) erkin shakllarga mos kelmaydigan erkin shakldir, ... ya'ni so'z - minimal erkin shakldir" [4], - deya ta'kidlagan.

L.V. Shcherba esa: "Barcha lug'atlar tizimi asosida muayyan tushunchaga ega so'zlar turadi" [5], deya qayd etadi. Bu qimmatli fikrlarni inkor etish imkonsiz. Boisi har qanday leksik birlik lug'at tarkibiga o'rin ololmaydi, neologizm, lisoniy belgi yoki ifodalar shular jumlasidandir.

Leksikologiya sohasiga bag'ishlangan ishlarida V.Solntsev so'z haqida shunday yozadi: "So'zlar til birligi bo'lib, ular til me'yorlariga xos grammatik, nominativ maqsadga yo'naltirilgan, gap bo'laklari vazifasida keladi, ... muayyan vazifalarni bajaradi. Til birligiga mos ravishda nutq birligi deb hisoblangan so'zlar ham qandaydir ehtimoliy yoxud tasodifiy xususiyatga ega emas, balki reallik mahsulidir. Bajaradigan funksiyalarining umumiyliги tufayli nutq birligi sifatida qaraladigan so'zlarni til birligi hisoblangan so'zlarga muqobil yoxud o'rindosh deb hisoblash mumkin. Ba'zan so'zlarning nutq birligi kategoriyasidan til birligi kategoriyasiga o'tishi mavjud real voqelikning almashinuv hodisasidir" [6].

O'zbek olimi A.Hojiev o'zining lingvistik terminologiya lug'atida so'zga nisbatan ancha yorqin fikrlarini bildirgan. Olim: "Leksemaning nutqda muayyan shakl va vazifalari bilan voqealangan ko'rinishi. O'z tovush qobig'iga ega bo'lgan, obyektiv narsa hodisalar haqidagi tushunchani, ular o'rtasidagi aloqani yoki ularga munosabatlarni ifodalaydigan, turli grammatik ma'no va vazifalarda qo'llaniladigan eng kichik nutq birligi". Olimning fikrlari nazariy jihatdan juda o'rinni. Biroq dunyo xalqlari orasida shunday shunday tillar borki, ularning lisoniy mezonlariga e'tibor bersak, faqatgina olim fikrining ayrim qismlarigagina qo'shila oladi. Shunga qaramay o'zbek va ingliz tillari qimmatli fikrlarga mutlaqo mos va xosdir.

Sh.Safarovning fikrlari ham Hojievning fikrlariga uyqash desak xato bo'lmaydi. Boisi olim: "So'z - tilning asosiy birligi. So'zning lisoniy maqomi quyidagilarda namoyon bo'ladi: 1) ifodalovchi xususiyatga ega bo'lib, tashqi ko'rinishi, ya'ni tovush qobig'i bilan ajralib turadi; 2) ifodalanish, ya'ni botiniy shakl, ma'nosi bilan farqlanadi. Bundan tashqari so'zlarga sintaktik (boshqa so'zlar bilan birish imkoni) va pragmatik (so'zlovchining voqelik, adresat va habar mazmuniga munosabati) xususiyatlar xosdir".

R.Lado lingvistik jihatdan so'zlarni uch qismga bo'lib tahlil qilish ularning imkoniyatini to'liq yoritib berishini yozadi: a) shakliga qarab (so'zning qurilish shakli); b) ma'nosiga qarab; c) turkumlanishiga qarab.

E.A.Begmatov: "So'z leksikologiyada ham, grammatikada ham o'rganiladi. Leksikologiyada asosan so'zning leksik ma'nosi, grammatikada, xususan, morfologiyada esa so'zning grammatik ma'nolari o'rganiladi. So'zning obyektiv borliq (narsa, belgi, harakat kabilar) haqidagi tushunchalarni anglatishi leksik ma'nosidir. So'zning morfologik tuzilishiga, ularning o'zaro bog'lanishiga ko'ra ifodalanadigan ma'no so'zning grammatik ma'nosi deyiladi", - deb bayon qilgan.

Terminlarga nisbatan yondashuvlar ham o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Termin birligining dunyo tillarida paydo bo'lishi, kelib chiqish tarixini taxminiy tarzda qayd eta olsakda, o'rta asrlarda paydo bo'lgan lotincha *terminus* so'zi va qadimgi yunoncha *logos* ("tushuncha", "ta'limot" ma'nosini bildirgan) so'zlarining o'zaro birikishidan hosil bo'lgan *terminologiya* so'zining paydo bo'lishini *termin* so'ziga nisbatan aniqroq qayd etishimiz mumkin. Termin tushunchasi dastavval *chegaralar ilohiyliги*, keyinroq esa *chegara toshi*, *so'nggi* yoki *tugallangan joy*, *manzil* kabi bir necha ma'nolarda qo'llanilgan. O'rta asrlarga kelib esa *terminus* so'zi (biror bir narsani) *aniqlash* va *belgilash* ma'nosida qo'llanilgan[7].

N.Mahkamov va I.Ermatovlar sohaga bag'ishlangan lug'atlarida, "termin - fan, texnika va boshqa sohaga oid narsa haqidagi tushunchani aniq ifodalaydigan, ishlatilish sohasi mana shu sohalar bilan chegaralangan so'z yoki so'z birikmasi" deya[8] ta'rif bergan.

O'tgan asrning birinchi yarmida tilshunos olimlarning say-harakati evaziga lingvistikada terminologiya yo'nalishi alohida bo'lim sifatida ajralib chiqdi. Yana bir yangilik - bu terminlarning yaralish va yaratilish xususiyati bilan bog'liq jarayonlar tadqiq etilishi boshlanishi bo'ldi. Tilshunos olimlar tomonidan terminning yaratilishi, va uning lisoniy belgilarini yoritish uchun katta ilmiy ishlar amalga oshirila boshlandi. Masalan, G.Kitrij mazkur birliklar matematik formulalar bilan qiyoslab: "Terminlar odamlar ma'lum bir maqsadda muloqot qilayotganlarida ishlatiladi", - deya qayd etgan. Bizning fikrimizcha, bayon etilgan fikr termin va leksik birliklarning o'zaro uyg'unlashuvidan dalolatdir. Chunki, bugungi kunda terminlar tarkibiga kiradigan yoki kirmaydigan birliklar: ifodalar, ishoralar, ilmiy va boshqa texnologik terminlar umumiste'molda qo'llaniladigan leksik birliklarning katta qismini tashkil etmoqda.

J.Vandries, L.Smit tomonidan ilgari surilgan fikr va qarashlar tilning ikki turga tasniflab texnologik va muloqot tillari mavjudligini ta'kidlaydi. Olim texnologik tillarda ko'proq leksik birlik va terminlar qo'llanilsa, muloqot tillarida, asosan, leksik birlik va so'zlar qo'llanishi ifodalashga uringan. Jumladan, "Texnologik tillar yo yangi so'zlarni yuzaga keltiradi yoki odatiy muloqotdagi so'zlarning maxsus ma'noda ishlatilishiga sabab bo'ladi".

Termin va leksik birlik o'rtasidagi munosabatni U.G.Paul ham o'z yondashuvi bilan taqdim etdi. Olim: "so'zlar ma'nosining torayishi terminlarning paydo bo'lishiga zamin yaratadi" [9]degan fikrni ilgari surgan.

Leksik birlik va terminlar munosabati borasida rus tilshunos olimlarning xizmatlari beqiyos bo'ldi.

Jumladan, masalaga boshqa tomondan yondashgan rus olimi A.A.Potebnya esa U.G.Paul ilgari surgan bunday muammolar terminologiyaga ta'sir etmasligini ta'kidlagan. Chunki hozirda terminlar so'z ma'nosini torayishi natijasida emas, balki fan va texnika taraqqiyoti tufayli vujudga kelayotgan yangi ixtirolar, g'oyalar, fan tarmoqlari terminlarni paydo bo'lishiga zamin yaratmoqda.

O.Vinokur leksik birliklar tarkibidan terminni farqlashda ularning leksik-semantik xususiyatlariga e'tibor qaratib, ikki xil ta'rif bilan yondashgan: 1) terminlarning ma'nolaridagi (mahsus sohaga nisbatan) xoslik, ma'no chegaralaridagi aniqlik va ixchamlik; 2) intellektual shaffoflik, ...majoziy va hissiy jihatdan neytrallik kabi aniq nazariy ta'riflarni bera oldi. Keyinchalik mazkur nazariy yondashuvlarga qo'shilgan holda, yana bir rus olimi R.A.Budagov: "Termin - qat'iy aniq fikr... termin bir ma'nolilikka intiladi", - deb ta'kidlaydi. R.A.Budagov terminlar borasidagi bu fikri dastlabkisi emas edi. Olim o'zining avvalroq chop etilgan ilmiy maqolalarida termin tushunchasiga nisbatan o'ziga xos nazariy yondashuvlarini

bayon etgan, xususan, "Termin so'zlardan nafaqat bir ma'nolilikka moyilligi bilan farqlanadi, balki his-tuyg'uni ifodalovchi xususiyatlardan "mahrumligi" bilan ham ajralib turadi", - deya ta'kidlanadi. Olimning fikrlarini sinchiklab tahlilga tortganimizda, terminlar o'zida ta'sirchanlik, ijodiy yorqinlik, o'tkirlik, his-tuyg'u kabi xususiyatlarni o'zida aks ettirmaydigan leksik birliklar, deya xulosalash mumkin.

O'zbek olimlaridan ilk bor S.F.Akobirov 1969 yilda yozgan nomzodlik ishida termin so'ziga ilk bor e'tibor qaratib "termin - muayyan doirada qo'llaniladigan maxsus so'z", [10]-deya izohlaydi.

S.Usmonov terminning asosiy lingvistik tabiati va xususiyatlaridan kelib chiqqan xolda quyidagicha tavsiflaydi:

1) termin - tilshunoslik leksik sathining ajralmas, uzviy bir qismidir;

2) termin - o'zining ichki semantik tarkibida katta axborot hajmini saqlash bilan boshqa so'zlardan farqlanadi, ma'nosi uchun esa izohga ehtiyoj sezadi;

3) umumiste'moldagi ko'p ma'noli so'zlar muayyan soha terminologiyasiga ko'chganida faqat bir ma'noni anglatib, terminlik vazifasini bajaradi.

Berilgan ta'riflarning barchasi leksik birliklarga ham mos kelishi o'zaro munosabatni ko'rsatib kelmoqda. Mazkur holatning nazariy jarayoni G.O.Vinokur tomonidan ochib berilgan. Olim: "Terminlar - bu alohida so'zlar emas, balki faqat alohida vazifani bajaruvchi so'zlardir", - degan xulosaga keladi. U yana: "har qanday so'z, u qanchalik trivial (ahamiyatsiz, o'z kuchini yo'qotgan) bo'lmasin, termin vazifasida kela oladi", degan fikrni ilgari suradi. Olimning fikriga qo'shilgan holda shuni ayta olamizki, ayrim so'zlar zamon va makon ta'siri ostida triviallik hodisasiga uchraydi (ma'no berish jihatidan o'z kuchini yo'qotadi). Vaqt o'tib o'z kuchini yo'qotgan so'zlar yana nutq tarkibiga termin shaklida qaytishi mumkin.

Yuqorida qayd etilgan fikrlar leksik birlik va termin lingvistik funksional ifodalab berish uchun yetarlidir. Leksik birlik tarkibiga kiruvchi yana bir birlik bu neologizmdir, mazkur birlik ham tadqiqotchilar va olimlar tomonidan ko'proq tahlilga tortiladi. Neologizm - yunon tilidan olingan so'z (neo- yangi + logos -so'z) hisoblanadi.

Mazkur birlikning tarixini o'rganish natijasida, XIX asrning boshlarida paydo bo'lgan, ikkita ma'noda ifodalangan neologist so'ziga duch keldik: 1) Neologist - yangi kashfiyot qilgan yoki yangi so'z shaklidan foydalangan shaxs; 2) Neologist - ilohiyotshunoslik yoki diniy masalalar bilan shug'ullanuvchi kishi. Albatta, tahlillarimiz birinchi ta'rifga mos va neologizm so'zini shu ta'rif nuqtai nazardan o'rganish o'rindir.

Fransuz tilshunosi P.Nyemark, hali lug'atga kiritilmagan yangi yaratilgan so'zlar, so'z birikmalari, ifodalar, mavjud so'zning yangi ma'nosi va boshqa tildan olingan so'zlar neologizmlardir, - deya ta'kidlaydi.

Lisoniy xususiyatlarini hisobga olgan M.Irisqulov, bu birlikni o'zbek tilida yanada batafsil yoritishga intiladi va

"Tillarda so'zlarning eskirib muomaladan chiqib ketishi tabiiy bo'lganidek, tilga yangi so'zlarning kirib kelishi ham tabiiy, ... taraqqiyot natijasida paydo bo'lgan yangicha munosabatlar, yangi narsa va hodisalarni ifoda qilish, ishlab chiqarishni jadallashtirishga aloqador tushunchalarni belgilash maqsadida yaratilgan yangi, hali o'zlashib ketmagan so'zlar neologizmlar deb ataladi" [11], - deya bayon etadi. Olim o'z ishida neologizmlarni yasashiga ko'ra ikkiga, ya'ni leksik va semantik neologizmlarga ajratadi. Mazkur jarayonda semantik neologizmlar tilda mavjud so'zlarning yangi ma'noda ishlatilishini, qolaversa, leksik neologizmlar so'z va morfemalarning qo'shilishi asosida yangi tushunchani ifodalashini, shuningdek, boshqa tillardan so'z o'zlashtirilish natijasida yasashini qayd etgan. Bizning fikrimizcha, har qanday til birliklarida ushbu belgilar mavjud.

J.Yull o'z ilmiy tadqiqotlarida neologizmlarga alohida to'xtaladi va quyidagicha nazariy bayon qiladi: "Biz tilimizda paydo bo'lgan yangi so'zni (neologizmi) juda tez payqaymiz va darhol uni turli shakllarda, ixtiyoriy ravishda talqin qila boshlaymiz. Bu qobiliyat bizning tilimizda so'z shakllanishi jarayonlarida yuzaga keladi".

Surrey universiteti (University of Surrey) ilmiy izlanuvchisi H.Ahmad: "Neologizmlarning yaralishi tildagi o'zgarishlarni qo'llab - quvvatlovchi va muayyan tilning boshqa tillar va madaniyatlardan kirib keladigan salbiy bosimni himoya eta olish qobiliyatini ko'rsatib beruvchi o'ziga xos hodisadir" [12], - deb yozadi.

Olimning qarashlarini rad etmasdan shuni aytish kerakki, neologizmlar - o'zining imkoniyatlarini to'liq namoyish eta olmaydigan yangi nutqiy leksik birliklardir. Mazkur birliklar, jamiyat qabul qilib, umummuloqotning barcha turlarida faol munosabatga kirishgach o'z imkoniyatlarini to'liq namoyish etadi va nutq birligidan til birligiga o'tib umumiste'molga termin yoki so'z sifatida qabul qilinadi.

Xulosalar. Olimlarning fikriga qo'shilgan holda shuni ayta olamizki, ayrim so'zlar zamon va makon ta'siri ostida triviallik hodisasiga uchraydi (ma'no berish jihatidan o'z kuchini yo'qotadi). Vaqt o'tib o'z kuchini yo'qotgan so'zlar yana nutq tarkibiga termin shaklida qaytishi mumkin. Yuqorida qayd etilgan fikrlar leksik birlik va termin lingvistik funksional ifodalab berish uchun yetarlidir. Leksik birlik tarkibiga kiruvchi yana bir birlik bu neologizmdir, mazkur birlik ham tadqiqotchilar va olimlar tomonidan ko'proq tahlilga tortiladi.

Olimning qarashlarini rad etmasdan shuni aytish kerakki, neologizmlar - o'zining imkoniyatlarini to'liq namoyish eta olmaydigan yangi nutqiy leksik birliklardir. Mazkur birliklar, jamiyat qabul qilib, umummuloqotning barcha turlarida faol munosabatga kirishgach o'z imkoniyatlarini to'liq namoyish etadi va nutq birligidan til birligiga o'tib umumiste'molga termin yoki so'z sifatida qabul qilinadi.

ADABIYOTLAR

1. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики // Труды по языкознанию. -М., 1977. - 296 с.
2. Филатов М.В. Методика обучения иностранным языкам в основной общеобразовательной школе: Учебное пособие для студентов педагогических колледжей/ Серия «Среднее профессиональное образование». - Ростов н/Д: «Феникс», 2004. - 416с.
3. Ладо Р. Новое в зарубежной лингвистике. -М.: Прогресс, 1989. -С. 32-36.
4. Брагина А.А. Значение и оттенки в термине // Терминология и культура речи.М.: Наука, 1981. - С. 37-38.
5. Щерба Л.В. Термин и его функции. - М., 1987. - 62-69 с.
6. Солнцев В.М. Термин как единица языка. -М., 1965. -56 с.
7. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдли. 1-5- жилдлар. -Тошкент: "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашриёти, 2006-2008.
8. Маҳхамов Н., Эрматов И. Тилшунослик терминларининг изоҳли луғати. -Тошкент: Фан. 112 б.

9. Pavol S. The Oxford Handbook of Compounding – Oxford University Press, 2009.-P. 218.
10. Ақобиров Ф. Лексикографическая разработка терминологии в двуязычных словарях. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук.–Ташкент, Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ташкент, –1969. – 25 с.
11. Ирискулов М. Тилшуносликка кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992. – 110 б.
12. Ahmad Kh. (2000). 'Neologisms, Nonces and Word Formation'. Int. Congress. (8-12 August 2000, Munich.). Vol II. Munich: Universitat Stuttgart. – P. 711-730.